

leční zajatci, nýbrž co sprostí zločinci dle práva válečného neb stanného (viz čl. Právo stanné).

Podrobení osob občanských, jež se dopustily zločinů proti moci válečné státu neb jeho spojenců, není však následkem stavu obležení, nýbrž jen zjevem provázejícím stav válečný nebo mobilisační, ježto bylo rozšíření příslušnosti vojenského soudu předpisem ministra spravedlnosti úředně prohlášeno (§ 7 zákona ze dne 20. května 1869 č. 78 ř. z.).

Stav výminečný.

I. Výminečným stavem rozumí se dočasné a místní rozšíření oprávnění státní moci, vyvolané jistými mimořádnými událostmi ve státě, jež má zároveň v zápětí obmezení resp. zrušení politických práv státních občanů. Jak ve čl. Občanství státní blíže jest uvedeno, uděluje v konstitučním státě ústava jednotlivým občanům státním určitá práva, v jichž obvod rozkazující a zakazující moc státní nemá přístupu. Pokud tyto pravidelné hranice mezi oprávněním individuálním a oprávněním státní moci jsou zachovány, nachází se stát ústavní ve pravidelném stavu veřejnoprávním, změní-li se však tyto hranice, ve stavu výminečném.

II. Dějinný vývoj. Z uvedeného jde na jevo, že o výminečném stavu lze mluvit jen ve státech, kde jednotlivým státním občanům určitá oprávnění vůči státní moci jsou zaručena; kde tomu tak není, tam není ani sebe rozhodnější a jednotlivce třeba naprosto obmezující zakročení státní moci něčím výminečným.

V Rakousku byla nejprve určitá politická základní práva státním občanům zabezpečena Vídeňskou aktou spolkovou ze dne 8. června 1815. V této spolkové aktě, kteráž byla pojata též do konečné akty Vídeňského kongresu a kteráž byla závazna pro všechny státy k německému spolku náležející, tedy i pro Rakousko, byly splněny sliby učiněné u příležitosti vyzvání německých národů k boji proti invasi francouzské a poddaným německých států spolkových udělena jistá všeobecná práva politická. Čl. 18 praví výslovně: »Spojená knížata a svobodná města shodla se v ten smysl, že poddaným německých států spolkových se udělí následující práva.« Zvláště byla v tomto článku zabezpečena jako nejdůležitější právo svoboda tisková. Tento právní stav však netrval dlouho a byl usnesením Karlovarského kongresu (ze dne 6. až 31. srpna 1819) rozhodně změněn. Účelem svolání tohoto kongresu bylo, jak kníže Metternich jako zástupce Rakouska prohlásil, »bez prodlení s přítomnými ministry a vyslanci německých států spolkových důvěrně se uraditi o nesnázích a nebezpečí, v jakéž jak celý spolek tak i jednotlivé státy spolkové revolučními snahami a demagogickými sdruženími v posledním čase objevenými byly uvrženy.« Výsledkem tohoto kongresu byla 4 usnesení, z nichž prvním byla výkonná moc velice značně rozšířena a možnost vojenské exekuce vyslovena, druhým zřízen zvláštní dozor nad universitami, třetím stanoveny předpisy o tiskopisech a čtvrtým konečně stanoven centrální úřad k bližšímu prozkoumání a sledování revolučních snah ve více státech se vyskytnuvších. Platnost těchto usnesení jakožto zákona výminečného vyměřena původně na 5 let, byla však spolkovým usnesením ze dne 16. srpna 1824 na neurčitý čas prodloužena a potrvála ve skutečnosti až do r. 1848.

Následkem událostí z r. 1848 byla v Rakousku císař. patentem ze dne 4. března 1849 č. 151 státním občanům zabezpečena určitá základní práva, zároveň však v § 12 ustanoveno: »Ve válce a pro nepokoje uvnitř

mohou býti ustanovení §§ 5—11 na čas a pro určité místo zbavena působnosti; bližší ustanovení o tom vytčena budou zvláštním zákonem.« (Poznamenati dlužno, že § 5 jednal o právu volného projevování mínění a o svobodě tiskové, § 6 o právu petičním, § 7 o právu spolkovém a shromažďovacím, § 8 a 9 o osobní svobodě, § 10 o právu domovním a § 11 o tajemství listovním). Rejstřík k říš. z. odkazuje k tomuto § 12 pod heslem »stav obležení« (»Belagerungszustand«), kterýžto výraz byl dříve obvyklý, poněvadž, jak též ze zmíněných usnesení Karlovarských na jevo jde, obvyčejně s vyhlášením výmínečných opatření byla spojena vojenská vláda, jako v místech od nepřítele uzavřených. Cís. patentem ze dne 31. prosince 1851 č. 2 ř. z. z r. 1852 byla zmíněná ústava zrušena a obnovena absolutní vláda, jaká byla před rokem 1848. V této době nedostávalo se tudíž shora uvedené podmínky k vydání výmínečných opatření, kteráž opět byla dána zákony ze dne 27. října 1862 č. 87 a 88 o ochraně osobní svobody a práva domovního. Cís. nař. ze dne 28. května 1866 č. 66 byly uvedené zákony »vzhledem k nebezpečí jižní části říše hrozícímu« pro jednotlivé části Rakouska zbaveny působnosti. Rovněž byl cís. nař. ze dne 30. května 1866 č. 67 vrchní velitel severní armády zmocněn tyto zákony působnosti zbaviti a pro trestné skutky jmenované v právě zmíněných nařízeních zavésti soudy vojenské. Dále byly cís. nařízením ze dne 4. února 1867 č. 23 ř. z. oba tyto zákony pro jednotlivá území suspendovány. Ve všech těchto případech byla suspence provedena na základě patentu o zastavení ústavy ze dne 20. září 1865. Nařízením z nouze ze dne 7. října 1868 č. 136 bylo oprávnění vlády nařizovati časové a místní výjimky z platných zákonů prozatímně upraveno. Podnět k tomu zavdaly pohnuté události pražské z prvního říjnového týdne (4. října). Znění tohoto nařízení z nouze úplně odpovídá zákonu ze dne 5. května 1869 č. 66 ř. z. a byla na jeho základě nařízením veškerého ministerstva ze dne 10. října 1868 č. 137 ř. z. vydána výmínečná opatření pro Prahu, Smíchov a Karlín. Zároveň s předložením těchto výmínečných opatření byl říšské radě předložen též nynější zákon ze dne 5. května 1869 č. 66 ř. z., jenž tvoří nyní základ pro oprávnění vlády k vydávání výmínečných opatření.

III. Platné právo.

1. Ku prohlášení výmínečných opatření jest zapotřebí usnesení veškerého ministerstva a schválení císařova; toto usnesení musí býti uveřejněno v říšském zákoníku s udáním obvodu, pro který výjimečná opatření platí, a musí v něm býti vyznačeny zastavené články státního základního zákona jakož i ustanovení zákona ze dne 5. května 1869 č. 66 ř. z., jímž účinky suspence jsou upraveny. Konečně má býti toto nařízení uveřejněno též v úředním listě oné země, v níž se nachází obvod, pro nějž výmínečné nařízení bylo vydáno (§§ 1, 2).

2. Výmínečná opatření mohou býti vydána toliko v případě války již nastalé nebo bezprostředně hrozící, v případě vnitřních nepokojů nebo když ve značné míře se projevují snahy velezrádné nebo jinak ústavu nebo osobní bezpečnost ohrožující (§ 1).

3. Obsahem výmínečných opatření jest jednak suspence čl. 8, 9, 10, 12 a 13 státního zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 142 nebo některých z nich, jednak i nařízení o výkonu moci policejní a trestní ve smyslu §§ 8 a 9 zák. ze dne 5. května 1869 (§ 2)

4. Suspense uvedených článků státního zák. zák. má za následek tyto účinky:

a) Při suspensi čl. 8 prodlužuje se lhůta ku propuštění zatčeného nebo k jeho odevzdání řádnému soudci vyšetřujícímu na 8 dní. Dále osoby, jež byly zatčeny pro trestné skutky uvedené v dodatku k zákonu ze dne 5. května 1869, nemohou býti proti složení jistoty puštěny na svobodu a jest konečně vypovídací a obmezovací právo bezpečnostních úřadů značně rozšířeno (§ 3).

b) Při suspensi čl. 9. může pro trestné činy v dodatku k zák. ze dne 5. května 1869 vyznačené prohlédání domu i bez soudcovského rozkazu kdykoli býti předsevzato (§ 4).

c) Při suspensi čl. 10 může nastati zabavení a otevření dopisů i mimo případ prohlédávání domu nebo zatčení a bez soudcovského rozkazu (§ 5).

d) Byl-li suspendován čl. 10, jest zřízení každého spolku spadajícího pod spolkový zákon z r. 1867 odvislo od povolení politického úřadu a může tento činnost takových spolků zastaviti nebo pokračování v této činnosti, zejména odbývání schůzí dle volného uvážení toliko za jistých podmínek povoliti. Politický úřad může ke schůzím spolků, jež spadají pod spolkový zákon z r. 1852, vyslati svého komissaře, který jest oprávněn schůzi uzavřít, byl-li při ní překročen stanovami vyměřený obor působnosti spolku, a může konečně i provedení takových usnesení stanovám se příčících zastaviti. Dále shromáždění ve smyslu § 2 zák. ze dne 15. listopadu 1867 č. 135 ř. z. nesmí býti vůbec konána, shromáždění a průvody ve smyslu §§ 4, 5 shrom. z. pak toliko s povolením politického úřadu (§ 6).

e) Byl-li suspendován čl. 13, může správní úřad zastaviti vydávání a rozšiřování tiskopisů, může zakázati poštovní jich dopravu, na čas zastaviti činnost tiskáren a konečně lhůtu k podání povinných exemplářů při periodických tiskopisech rozšířiti na 3 hodiny, při jiných na 8 dní (§ 7).

Účinky uvedené pod lit. *a)–e)* nenastupují, bylo-li v nařízení veškerého ministerstva v tom směru něco jiného ustanoveno; nikdy však nemohou býti rozšířeny.

5. Nařízení dle §§ 8 a 9 zák. ze dne 5. května 1869, kteráž se mohou vztahovati na výrobu, prodej, držbu a nošení zbraní a nábojů, na průvodní listy a ohlašování, na chování se na veřejných místech a shromáždění lidí, na demonstrativní činy a užívání odznaků, vydává přednosta zemské vlády, kterýž má zároveň o nich učiniti oznámení ministru vnitra. Nařízení tato mají býti v zemském zákonníku uveřejněna a má o jich dalším trvání veškeré ministerstvo ihned usnesením rozhodnouti (§ 8).

6. Přestoupení příkazů a zákazů spojených se suspensí uvedených práv státními základními zákony zaručených jakož i dle § 8 cit. zák. vydaných, mají v zápětí následky vyznačené v § 9 tohoto zákona.

7. Výminečná opatření veškerým ministerstvem vydaná, vztažmo jich prodloužení, mají býti zároveň s důvody předložena říšské radě, je-li shromážděna, ihned, jinak však hned po jejím sestoupení se, v obou případech nejprve ve sněmovně poslanecké v její první schůzi, a má o nich býti vyvoláno usnesení říšské rady, jinak pozbývají platnosti (§ 11). Usnesení toto — což ovšem v zákoně výslovně není uvedeno — záleží

v tom, že říšská rada buď žádá za jich zrušení nebo že jich vydání vezme na vědomí; výslovně však je neschvaluje.

8. Výmínečná opatření, jakmile odpadla jich příčina, buďtež ihned zrušena a sice usnesením veškerého ministerstva císařem schváleným. Zrušení toto má býti rovněž v říšském zákoníku vyhlášeno a má samo sebou za následek též zrušení policejních opatření vydaných na základě § 8. Rovněž zanikají též účinky dle zák. ze dne 5. května 1869 s výmínečnými opatřeními spojené.

S vydáním výmínečných opatření nemusí však nutně býti spojena též suspense soudů porotních a rozšíření moci soudů vojenských (Srv. čl. Soudy výmínečné).

Stavba (ve smyslu stavebních řádů).

Vzhledem ku vynikající důležitosti stavitelství obsahují jednotlivé řády stavební podrobná nařízení o provádění staveb, zejména o rozměrech cihel, jakosti zdiva, konstrukci střech a schodů, zakládání kolen, stájí, komor pro píci, stodol, sušíren, pecí na cihly a vápno, tloušče zdí, počtu přípustných poschodí, o přípustné výši obytných stavení a jednotlivých místností, o výši oken a dveří, o zakládání dvorů, bytů a světlíků, o zakládání studní, stok, žump, o zařízeních požárních, průčelních přístavků, balkónů a přístřešků.

I. Zvláštní předpisy.

Tyto platí ohledně zřizování staveb průmyslových (staveb pro účely tovární, živnostenské neb obchodní), při čemž sluší rozeznávati, jde-li o stavby neisolované, t. j. uvnitř měst a míst ležící, či o stavby izolované, t. j. ležící mimo uzavřená města a místa. Pro tato platí jednak zstředné předpisy bezpečnostní a zdravotní, jednak však, pokud jde o jich konstrukci, úlevy ohledně povšechných předpisů stavebních; k oněm patří předpisy o zakládání schodů ochranných, o zařízeních, jež chrániti mají sousedstvo proti obtěžování parou, kouřem nebo prachem, výpary neb zápachy, o odvádění nečistých a zapáchajících tekutin, o zřizování záchodů a záchodků, o opatření zdravé pitné vody a péče o potřebné množství vody a o hasičské náradí pro případ požáru. K těmto náleží ustanovení o přípustné úchylce od tloušky a síly zdi povšechně při stavbách předepsané, při čemž však ručí stavebník a stavitel za úplnou bezpečnost, dále vzhledem k počtu a zařízením poschodí a celkové výši budovy, a pod. (VI. oddíl stavebního řádu pro Čechy).

II. Výhody při provádění staveb.

Tyto lze přiznati povšechně obcím, jež se jich domáhají pro roztroušenost domů, vzdálenou polohu od středisek obchodních neb z jinakých momentů odůvodněných poměry hospodářskými. Výhod těchto se domáhá:

1. obecní výbor, má-li se výhod těch dostati celé obci neb jednotlivým určitým částem jejím neb

2. uchazeč od případu k případu pro jednotlivé stavby, jež mají býti izolovány, pokud neplatí o nich předpisy o izolovaných stavbách průmyslových. Úlevy ad 1. označené přiznává zemský výbor, dorozuměv se s místodržitelstvím a v těch zemích korunních, kde zřízena jsou okresní zastupitelstva, vyžádav si dobrozdání okresního výboru. Takové úlevy poskytují se však jen na určitou řadu let (10 roků). Avšak i v této době může se již obecní výbor úlev těch vzdáti, o čemž budiž podána zpráva